

MODERN SOSYAL DEVLET YOLUNDA İSPANYA'DA SOSYAL GÜVENLİK*

Yazarı : Dr.Hans-Joachim *Reinhard* Çeviri : Dr.Coşkun *Saraç***

A. İspanyol Sosyal Devleti ve Anayasal Temeli

1978 tarihli Anayasa (CE)¹, 1.maddesinde, İspanya'yı “Demokratik ve sosyal bir hukuk devleti” olarak tanımlamaktadır. Anayasanın hazırlık çalışmaları esnasında, Alman Anayasası'nın uygun düşen hükümleri model olarak alınmıştır. Herhalde, İspanyol Anayasa yapıcısı, aynı zamanda o süreç içerisinde –korumayı ve edim yükümlülüğünü ilgilendirdiği ölçüde–Avrupa'da birçok alanda altı çizili bir pozisyona sahip “Alman sosyal güvenlik sistemi”ni de, en azından dolaylı şekilde dikkate almış görünmektedir.

Bununla birlikte Almanya'da, yakın zamanda, “sosyal devletin amacı ve yeniden yapılanması” üzerinde yoğun bir bilimsel tartışma başlamıştır. O zamandan bu yana, Alman sistemi ve sosyal devlet, edim içeriğini şimdilik sadece yan alanlarda; fakat, bu arada–aylıkların yüksekliğinin RRG 1999 ile indirilmesinin de gösterdiği gibi–temel noktalarda da açıkça azaltan yasalarla, mukayese edilmektedir.

Diğer yandan, İspanyol sosyal güvenlik sistemi, son 20 yıldır önemli ölçüde ıslah edilmiştir. Edim seviyesi, bilhassa yaşlılık aylıkları açısından yükselmiş; yeni edimler ihdas edilmiş ve edimlerin kalitesi, özellikle sağlık sisteminde, hissedilir biçimde iyileşme göstermiştir. Bu gelişimlere ilişkin

*“Auf dem Weg zu einem modernen Sozialstaat-Soziale Sicherheit in Spanien”, **Soziale Sicherheit**, 11/1998, s.382-387 ve 12/1998, s.424-429'dan çevrilmiştir

** D.E.Ü., İ.İ.B.F., Çalışma Ekonomisi ve endüstri İlişkileri Bölümü Araştırma Görevlisi

¹ 27 Ekim 1978 tarihli Constitución Española (CE): Almanca bir metni, “Presidencia del Gobierno, La Constitución Española de 1978, Documentación Administrativa, Nüm. 180, Madrid 1978, s.1093-1140'da basılmıştır.

önemli bir dürtü, ayrıntılı biçimde kaleme alınmış bir sosyal haklar listesini Anayasa'ya yerleştirmiştir². Gerçi, bu liste ile, dava edilebilir nitelikte hiçbir sübjektif hak tanınmamıştır. Ancak, hiç olmazsa, benzer bazı politik görüşleri önceden tayin eden sosyal politikanın resmi kuralları, Anayasal düzeyde yer aldıklarından, tüm hükümetler açısından bağlayıcı durumdadır. Primle bağlantılı olmayan aylıkların dahil edilmesi gibi, sosyal devletin ve bazı sosyo-politik tedbirlerin geliştirilmesi, bu yüzdendir ki büyük bir partiler-üstü uzlaşmanın karakteristik özelliklerini taşımaktadır.

Sistemin finansmanının, özellikle yaşlılık aylıklarının güvenceye alınması için reform zorunluluğu doğduğunda, benzer bir partiler-üstü uzlaşma elde edilmiştir. Bu reform gereksinimine, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'nın 1995 Kasımı'nda yayımlanmış bir çalışmasında³ dikkat çekilmiştir gerektirmiştir. Daha sonra, 1996 Nisan'ında "Pacto de Toledo" adı altında kararlaştırılan Yaşlılık Reformu'nun ana karakteristikleri sistemleştirilmiştir⁴. İşçi Sendikalarının şiddetli protestolarına yolaçan 1985 Reformu'ndan farklı olarak, bu reform, bir anlaşmayla güvence altına alınmıştır⁵. Nihayet, 1997 Haziran'ında, yaşlılık aylığı için gereken koşulları ağırlaştırıcı ve edim yüksekliğinin azalmasını sağlayacak bir reform yasası⁶ çıkarılmıştır.

Sosyal devletin geliştirilmesini sürdürmeye yönelik tartışma, özellikle uygulamaya yönelik düzenlemeleri, bütünüyle farklı bir platformda yer almıştır.

² Karşılaştırmamız : Hans-Joachim *Reinhard*, Sozialstaatsprinzip und soziale Grundrechte in Spanien-Ein Verleich mit der Bundesrepublik Deutschland –ZIAS 1988, s.169-184.

³ Ministerio de Trabajo y Seguriad Social, La Seguriad Social en el umbrai del siglo XXI-Estudio Económico Acturial, 1995.

⁴ Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales, Infermo dela ponencia para el análisis de los problemas estructurales del sistema de la Seguridad Social y de las reformas que deberán acometerse-Pacto de Toledo, 1996.

⁵ Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales,Acuerdo sobre consolidación y racionalización del sistema de la Seguridad Social, 1996.

⁶ Ley 24/1997, de 15 de julio, de Consolidación y Racionalización del Sistema de la Seguridad Socia Del Decreto 1647/1997, de 31 de octubre.

Franko Rejimi'nden vazgeçilmesi ve demokrasiye geçiş ile İspanyol devletinin hukuki yapısı tamamiyle biçim değiştirmiştir. Birçoğu uzun bir tarihsel geleneği ortaya koyabilen (örneğin Katalonya, Bask Bölgesi); buna karşın diğerleri, bazı ortak karakteristiklerin yanında, yönetim tekniği açısından yeni yapılanmalar olan, 17 “Özerk Topluluk” (*Comunidades Autó nomas*) meydana getirilmiştir. Üstelik bu Özerk Topluluklar, ekonomik güç, nüfus ve büyüklük bakımından çok kuvvetli bir tarzda, farklılık göstermektedir. 1978 Anayasa'sı, sosyo-politik alanda bir dizi yetkiyi Özerk Topluluklara bırakmıştır⁷. Ancak bunun koşulu, yetkileri işletmektir. Aksi takdirde, Madrid'deki ulusal platformun yetkisinde kalınmaya devam edilmektedir. Özerk Topluluklar, yetkinin üstlenilmesinden, tamamen farklı biçimlerde istifade etmişlerdir. “Tarihsel” Özerk topluluklar yetkilerini değerlendirmiş ve oralarda örneğin, Bölgesel Sağlık Servisi, Ulusal Sağlık Servisi'nin tamamen yerine geçmiş iken; diğer Özerk Topluluklar, sadece sosyal alanda bir kısım fonksiyonları üstlenmiştir. Geçen yıllarda, “tarihsel” Topluluklar (çoğunlukla Katalonya) ve merkezi hükümet arasında, sosyal hukuk ve sosyo-politik alanda gerçekleştirilecek önlemlere ilişkin yetki hususundaki politik tartışmalar, sürekli olarak tekrarlanmıştır. Arka planda ise, finansman gelirlerinin, merkezi hükümet ile bölgesel hükümet arasında paylaşımına yönelik talep yatmaktadır ki, sonradan Özerk Topluluklar, olabildiğince çok geliri, kendi sorumluluklarında kullanabilme çabasına girişmiştir. Ancak, son zamanlarda İspanya'da yaşam koşullarının birbirine uygunluğunun sağlanmasındaki güçlükleri ortaya koyan sesler de yükselmektedir. Zira, farklı ekonomik güçlerden ötürü, bazı Özerk Topluluklar, ülkenin diğer kısımlarında finansal sebeplerden dolayı hiç veya aynı ölçüde uygulanamayan önlemleri, sınırlı olarak gerçekleştirebilmektedir. Bu esnada, çoğu kez boşluğu dolduran (örneğin

⁷ İspanyol Sosyal Devleti'nde Özerk Toplulukların rolüne ilişkin ayrıntı için bkz: Holger Adolph, *Entwicklung zum modernen Sozialstaat in Spanien-Regionale sozialstaatliche Entwicklung am Beispiel der Autonomen Gemeinschaft des Baskenlandes*, Münster 1997.

sosyal yardım) fakat aynı zamanda kısmen de ikame olan (örneğin sağlık sistemi) ulusal ve bölgesel sosyal hukuk düzenlemeleri açısından bir yığılma meydana gelmiştir. Aşağıda öncelikle “*Seguridad Social*”ın ulusal sistemi anlatılacaktır. Ayrıca, Özerk Toplulukların yasa yapma yetkisine ilişkin olduğu ölçüde, ilgili atıflarda da bulunulacaktır.

B. Sisteme Genel Bir Bakış

I. Tarihsel Gelişim

Sosyal güvenlik sisteminin başlangıcı, işverenin iş kazalarından dolayı yan yükümlülüğünün, sosyal güvenliğin birinci alanı olarak tesis edildiği, bu yüzyılın başına dayanmaktadır. Bugünkü kamu hukuku kaynaklı sağlık hizmetlerinin kökleri dahi, 1855 yılına doğru uzanmaktadır. Bununla birlikte, 60’lı yılların ortalarına değin, sigorta koruması sadece çok iptidai bir şekilde gerçekleştirilmişti. Sistem oldukça parçalı idi; önemli derecede güvence eksiklikleri mevcuttu ve edim seviyesi düşüktü. Ayrıca edimler bir endekse de bağlanmamıştı ve bu yüzden alım gücü hızla değer kaybetti. Kurumsal açıdan tasarruf gücü birbiriyle çatışan yetki alanlarına sahip bir dizi işleyiş biçimi ortaya çıktı. Diğer yandan, sosyal güvenliğin bir bölümü işletmeler veya sosyal gruplar tarafından garanti edildi. Bu yetersizliklerin, “Sosyal Güvenlik Temel Yasası”(SGTY)⁸ ile ortadan kaldırılması gerekmiştir. Söz konusu yön gösterici yasa, tedricen gerçekleştirilmesi gereken kapsamlı bir sosyal güvenlik sisteminin yapısına dair temel prensipleri ortaya koymuştur. SGTY’nin üstlendiği prensiplerden biri, “sosyal güvenlik sisteminin uygulama alanının evrenselliği”dir. Değinilen hususun, iki bağlamda ele alınması gerekmektedir. İlkine göre, tüm nüfus, sistemin uygulama alanına sokulmalıdır. İkincisine göre de, bütün önemli risklere karşı kapsamlı bir koruma sunulmalıdır. Bunun anlamı, bir model değişimidir; zira, İspanyol sosyal güvenlik sistemi, diğer

⁸ Ley 193/1963, de 28 de diciembre, sobre Bases de la Seguridad Social (LBBS).

çoğu Avrupa ülkesi sistemi gibi, sosyal korumanın sağlanmasını hizmet ilişkisine bağlamaktadır. Nüfusun çalışmayan kesimi, işçinin aile üyelerinden biri, örneğin mirasçısı olarak sunulan edimlerden yararlanmadığı ölçüde, korumanın dışında kalmaktadır. SGTY'nin amacı, ülkede yaşayan herkesin, çalışmakta olma durumundan bağımsız şekilde bir sosyal korumaya sahip olmasıdır. Ancak, çalışmakta olanların çalışmayanlardan daha yüksek bir edim elde etmeleri hususunu da, esas itibarıyla gözönünde tutmaktadır (Örneğin yaşlılık aylığı yönünden). Bu noktada SGTY'nin anlayışı, primler ve edimler arasında herhangi bir ilişki olmaksızın tüm nüfusu kapsamına alan sigorta sistemlerinden ayrılmaktadır (Örneğin, Danimarka gibi)⁹.

SGTY'nin prensiplerinin gerçekleştirilmesine, ilk kez 1996 tarihli Sosyal Güvenlik Yasası¹⁰ ile başlanmıştır. Bu yasa, “çalışma statüsü”yle de bağlantı kurmuştur. Çalışmakta olan çoğu kişi, genel sistem (*Régimen General*); kalanlar da özel sistemler (örneğin maden işletmesi; deniz işçileri; bağımsız çalışanlar) içerisinde sigortalı olmuştur. Bununla birlikte, politik belirsizlik, bazı ayrıcalıklı haklar tanıyan ve fakat finansal açıdan genel sistemce sık sık desteklenmesi gereken oldukça küçük¹¹ özel sistemlere yol açmıştır. Gelişim, kuzeydeki komşusu Fransa'dakine¹² benzer biçimde gerçekleşmiştir. Ancak, oradaki durumdan farklı olarak, 1986'da, finansal açıdan varlığını sürdürme yetisi bulunmayan özel sistemler dağıtılmış ve, ya genel sistem ya da bağımsız çalışanlara ilişkin özel sistem (*Régimen Especial de Trabajadores por Cuenta Propia o Autónomos*) içerisinde birleştirilmiştir¹³. Bu özel sistemlerin yanı sıra, deniz işçileri (*R.E. de Trabajadores del Mar*); kömür madeni çalışanları (*R.E. para la Minería del Carbon*); Tarım (*R.E.*

⁹ Karşılaştırmamız : Peter Köhler, Sozialsicherheit in Dänemark, Soziale Sicherheit 1998, s.226-234.

¹⁰ Decreto 907/1996, de 21 de abril, Ley de la Seguridad Social (LSS/66).

¹¹ En küçük sistem, salt 96 üyesiyle, “Yazarlar” (Escritores de Libros) için olanıydı.

¹² Fransız özel sistemleri hakkındakz. Otto Kaufman, Soziale Sicherheit in Frankreich, Soziale Sicherheit, 1998.

¹³ Real Decreto 2621/1986, de 24 de diciembre.

Agrario) ve ev işçileri (*R.E. de Empleados del Hogar*) hakkında özel sistemler de mevcuttur. Orta ve yüksek öğrenim öğrencilerine yönelik özel sistem (*R.E. de Estudiantes*) gerçi resmi olarak sosyal güvenlik sisteminden (*Seguridad Social*) sayılmaktadır. Fakat buna karşın, “eksik sistem” olarak da isimlendirildiği üzere, yalnızca öğrenim süresince işkazası veya ölüm halinde edim teminini öngörmekle, ayrı bir konuma da sahip bulunmaktadır.

1991’den itibaren, artık “çalışmakta olma” durumu, genel sistemin edimlerine başvurabilmek açısından zorunlu bir koşul değildir. Prime bağlı olmayan Yaşlılık ve Maluliyet aylıklarının¹⁴ öngörülmesiyle birlikte, 41.maddesinin “çalışmayanların da *Seguridad Social*’in bütün edim türlerine ilişkin talep haklarının olması gerektiği”ni ifade ettiği 1978 tarihli Anayasanın yüklediği bir ödev yerine getirilmiş durumdadır. Aylık bağlanmış olma hali, aynı zamanda ulusal sağlık hizmetlerine ilişkin edimleri ve sistemin diğer edimlerini (örneğin, sosyal hizmet) talep etme hakkını sağlamaktadır. Dolayısıyla, *Seguridad Social*’in kamusal sistemi, sadece, çalışan nüfusun yaklaşık %98’ini değil; bilakis, aynı zamanda tüm nüfusun benzer yükseklikte bir yüzdesini de etkilemektedir. *Seguridad Social*’in uygulama alanının dışında, sadece bir grup kamu görevlisi, yargı mensupları, askeri idare mensupları ve serbest meslek mensupları kalmaktadır. Bu kimselerin sigorta sistemleri genel sistemin hükümlerine günümüzde zaten uyarlanmış olduğundan, onların da herhangi bir zamanda genel sistem içerisinde birleştirilmeleri söz konusudur.

II. Sistemin Yapısı

1. Kurumlara ve Edimlere Genel Bakış

Seguridad Social’in çatısı altında, değişik bakanlıklar emrindeki özel kurumlarca idare edilen; birbirinden tamamen farklı nitelikte, bir dizi edim bir araya getirilmiştir. Bununla birlikte, işsizlik sigortası dışında, genel riskler

¹⁴ Ayrıntı için bkz.: Hans-Joachim Reinhard, Spanien : Einführung nichtbeitragsbezogener Renten, DAngVers 1990, s.405-407.

için (yaşlılık, maluliyet, geride mirasçı bırakarak ölüm, hastalık) farklılaştırılmış primlerin mevcut olmadığı ve tüm edimlerin, sosyal sigorta yasasının¹⁵ temel normlarından türettiği bir sistemin edimleri söz konusudur. Bu edim demeti, münferiden aşağıdaki kurumlar aracılığıyla sunulmaktadır :

–Aylık edimler hastalık, maluliyet, yaşlılık ve geride mirasçı bırakarak ölüm ile yine bakımla yükümlü olunan çocuklar açısından, Ulusal Sosyal Güvenlik Kurumu'nca (*Instituto Nacional de Seguridad Social–INSS*) karşılanmaktadır. Prime bağlı olmayan edimler açısından yetki, benzer finansal tahsisata sahip Özerk Topluluklara bırakılmıştır.

–Tıbbi tedavi, “Ulusal Sağlık Servisi” (Kurumu) (*Instituto Nacional de Salud–INSALUD*) vasıtasıyla güvence altına alınmaktadır. 10 Özerk Topluluk içinde bu hizmet, bölgesel sağlık hizmetleri yoluyla ikame edilmektedir.

–İşsizlik sigortası, Ulusal Çalışma Kurumu'nun (*Instituto Nacional de Empleo–INEM*) yükümlülüğündedir.

–Ulusal Göç ve Sosyal Hizmet Kurumu (*Instituto Nacional de Migration y Servicios Sociales–IMSERSO*), bir yandan göçmenlerin sosyal bakımı hususunda; diğer taraftan da yaşlılar ve engelliler politikası alanında sosyal hizmet ve ayrıca telafi edici aylık (sosyal yardım) edimleri açısından yetkili durumdadır. Yetki, kısmen bazı Özerk Topluluklarca üstlenilmiştir.

–Deniz işçilerine hem aylık edim ve hem de hizmet ve nesnel edim sağlayan Denizcilik Sosyal Kurumu (*Instituto Social de la Marina–ISM*), özel bir konuma sahiptir.

2. Koruma Kapsamındaki Kişiler

Prime bağlantılı edimler (*prestaciones contributivas*) bakımından, tüm İspanyol vatandaşları ve ayrıca, yasal şartlara uygun şekilde İspanya'da ikamet eden yabancılar –bağımlı çalışan bir işgören veya bağımsız çalışan statüsünde olmak kaydıyla– kapsam içerisindedir. Prime tabi olmayan edimler

¹⁵ Texto Refundido de la Ley General de la Seguridad Social (LGSS), Real Decreto Legislativo 1/1994, de 20 de junio (LGSS/94).

(*prestaciones no contributivas*), İspanyollara ve ayrıca yasa uyarınca İspanyol asıllı Amerikalılara, Portekizlilere, Brezilyalılara , Andorralılara ve Filipinlilere verilmektedir. Bunun koşulu ise, İspanya’da sürekli nitelikte bir ikametgaha sahip bulunulmasıdır. Ülkesi dışında bulunan İspanyollar ise, münferit her bir vakiada, göçmen statüsü çerçevesinde edim talebine yetkili kılınabilmektedir. Diğer ülke vatandaşları yalnızca prime tabi olmayan edimleri ülkelerarası sözleşmeler çerçevesinde talep edebilmektedir¹⁶.

İşçilerin çoğunluğu (takriben %70’i), genel sistem (*Ré giman General*); kalan diğerleri ise, bahsedilen özel sistemler içerisinde kayıtlı durumdadır. Bu sistemler kısmen daha uygun (örneğin, deniz ve maden işçileri için aylığa hak kazanma yaşının düşük tutulması) ve fakat kısmen de daha katı (örneğin, bağımsız çalışanlar açısından daha uzun prim ödeme süreleri) edim koşulları öngörmektedir. Prim süreleri, genel sistem ile özel sistemler arasında, bazı modifikasyonlar suretiyle, karşılıklı olarak geçerli sayılabilmektedir. Prim oranı, bağımsız çalışanlar açısından –prim tahakkuk sınırları içerisinde– genel riskler için (*contingencias comunes*) %28.3’tür ve tamamı bizzat bağımsız çalışan tarafından üstlenilmektedir. Bağımlı çalışanlar bakımından genel sistemde¹⁷ prim yükü eşit olmayıp; bilakis, aşağıdaki gibi biçimlenmektedir :

¹⁶ Avrupa Topluluğu Hukuku’nun yürürlük alanına ilişkin olarak bkz.: Cristina Sánchez-Rodas Navarro, Die Exportierbarkeit der spanischen beitragsunabhängigen Altersrente, ZIAS 1996, s.173 ve devamı.

¹⁷ Özel sistem içinde yer alan çalışanlar yönünden, kısmen ayrı prim oranları geçerli olmaktadır.

<u>Güvence sağlanan riskler</u>	<u>İşveren %</u>	<u>İşçi %</u>	<u>Toplam %</u>
Genel Riskler	23.6	4.7	28.3
İşsizlik	6.2	1.6	7.8
İflas Parası (<i>Fondo de Garantí a Salarial</i>)	0.4	–	0.4
Mesleki Eğitim	0.6	0.1	0.7
Toplam	30.8	6.4	37.2

Ek olarak, tamamı işverence üstlenilen işkazası ve meslek hastalığı riski primi gelmekte olup; icra edilen çalışmanın tehlike sınıfına uygun düşen bir çizelgeye göre tahakkuk edilmektedir.

Prim tahakkuk sınırları (Beitragsbemessungsgrenzen), çalışanların tümü için aynı değildir. Her çalışma, eğitim–öğretim sınıfına ve işlevine göre 11 kategoriye ayrılmış olup; birbirinden farklı en alt ve en üst prim tahakkuk sınırlarına tabi tutulmaktadır. En üst sınır, yaklaşık 4900 veya 4000 DM şeklinde, nispeten düşük tutulduğundan, ödenen ücretin yalnızca bir bölümü sürekli olarak prime tabidir ve sosyal bir koruma sağlamaktadır. İşte bu yüzden, işçi sendikaları devamlı olarak prim tahakkukunun fiilen ödenen ücretlere yeniden uygun hale getirilmesini talep etmekte; fakat, maliyet yükünden dolayı işveren tarafının direnişiyle karşılaşmaktadır. Daha önce değinilen 1996 tarihli *Pacto de Toledo* ve işçi sendikalarıyla hükümet arasında yapılan anlaşma, bu talebin gelecek yıllar içerisinde gerçekleştirilmesi yönündeki zorunluluğu ortaya koymaktadır¹⁸.

¹⁸ Karşılaştırmamız : dipnot 4 ve 5.

C. En Önemli Edimler

I. INSS'nin Edimleri

1.Yaşlılık Sigortası¹⁹

a)Prime tabi edimler

Prime tabi edimlere başvurulabilmesi için, kural olarak bir sigorta ilişkisinin (*estar en alta*) veya edimin dayandığı vakıa anında aynı düzeyde bir statünün (örneğin, zorunlu işsizlik) gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu gereksinim, özellikle 1985'e değin, ücretli çalışmasını ailevi koşullardan dolayı terk eden kadınları çok haksızlığa uğratan yaşlılık aylığının talep edilmesi yönünden de geçerli olmuştur. O gün bugündür, standart bir yaşlılık aylığının talep edilmesi her zaman imkan dahilindedir. Oysa imtiyazlı aylıklar, artık yalnızca, sigorta ilişkisinin gerçekleşmesi halinde talep edilebilmektedir.

–Yasal aylık yaşı, erkekler ve kadınlar için, ötedenberi 65'tir.

–1 Ocak 1967 veya daha öncesinde bağımlı, çalışan çerçevesinde zorunlu sigortalı niteliğini taşıyan işçiler, talepleri halinde 60 yaşından itibaren indirimli bir yaşlılık aylığı alabilmektedir. Bu indirim, her bir yıl için %8 oranındadır ve o yüzden, 60. yaştan itibaren, tüm tutarın sadece %60'ı ödenmektedir. Bahsedilen aylık indirim işlemi kesindir ve dolayısıyla, edim 65. yaşa ulaşılmasından sonra da arttırılamaz.

–İş süresinin hizmet akdi yoluyla %50 azaltılması koşuluyla, 62 yaşından itibaren kısmi bir yaşlılık aylığının talep edilmesi mümkündür. Edim, 65 yaşından itibaren ve hiçbir indirim yapılmaksızın, tam seviyesi üzerinden tahsis edilmektedir.

–İstihdamı teşvik yönünde bir önlem olarak, 64 yaşından itibaren, indirime tabi olmayan bir yaşlılık aylığının talep edilmesi de mümkün

¹⁹ Ayrıntı için bkz. Heinz *Staph*, Alterssicherung in Spanien, Berlin 1996; Hans-Joachim *Reinhard*, Landesbericht Spanien (Hans F. *Zacher*, Alterssicherung im Rechtsvergleich, Baden-Baden 1991, s.429-464 İçerisinde).

kılınmıştır. Bunun için, işinden ayrılan aylık sahibinin yerine bir işsiz (aynı çalışma yerinde olması zorunlu değildir) işe yerleştirilmesi gerekmektedir.

–Tehlikeli, yıpratıcı ve sağlığa zararlı meslekler (Maden işçiliği, demiryolu çalışanları, boğa güreşçileri, uçuş personeli, sanatçılar) açısından – kısmen indirilerek ve kısmen de indirilmeksizin– özel emeklilik yaşı sınırları geçerli olmaktadır.

Belgelenmesi gereken en az prim ödeme süresi, 1.8.1995'ten itibaren 15 yıl olup, bunun en azından iki yılının da emekliliğin başlangıcından önceki son 8 yıl içinde geçmesi zorunludur. Özel sistemlerde ve 1967'ye dek varlığını sürdüren eski sistemde (*Seguro de Vejez e Invalidez–SOVI*) geçen süreler de muteber sayılmaktadır.

Yaşlılık aylığının yüksekliği, ücret ve zaman unsuruna göre hesaplanmaktadır. Öncelikle aşağıdaki formülden edim tahakkuk tabanı (Leistungsbemessungsgrundlage) elde edilmektedir :

$$Br = \frac{\sum_{i=1}^{24} Bi + \sum_{i=25}^{96} Bi \cdot I_i}{112}$$

Anlamları :

Br = Edim tahakkuk tabanı (*base reguladora*)

Bi = Edimin dayandığı vakıanın (yani, emekliliğin) gerçekleşmesinden önceki i. ayın prim tahakkuk tabanı (*base de cotizació n*)

Ii = Edimin dayandığı vakıanın gerçekleşmesinden önceki i. ayın genel tüketici fiyat endeksi (*Indice de Precios al Consumo–IPC*)

$$i = 1,2,\dots,96^{20}$$

Son 24 prim ödeme ayı, nominal değer olarak hesaplanmaktadır. Bunlardan önceki diğer 72 prim ayı değeri, Ulusal İstatistik Kurumu'na

²⁰ Madde 140 .1 LGS/94.

yayımlanan tüketici endeksine göre yükseltilmektedir. Toplam tutar 112'ye bölünmekte ve edim tahakkuk tabanı elde edilmektedir. Gözönünde tutulacak sürelerde boşluk (*lagunas*) ortaya çıktığı takdirde, bu aylar için, 10. grupta sınıflandırılmış işçilerin en az prim tahakkuk tabanı kullanılmaktadır.

Söz konusu edim tahakkuk tabanı, prim ödeme sürelerine göre belirli yüzdelerle çarpılmaktadır. Bu oran, 15 yıl için %60'tır ve 35 yılda her yıl için %2 üzerinden %100'e dek yükselmektedir. Sonuç olarak, bir sigortalı 15 prim ödeme yılında prime tabi ücretinin yaklaşık %51'ini ; 35 prim yılında da yaklaşık %85'ini elde etmektedir. Aylığın yüksekliği, yıllık sınırı çizen yaklaşık 50000 DM'in üzerinde ödenen primlerden bağımsızdır. Yine, nafaka hakkı bulunan bir eş mevcutsa, yaklaşık 11 500 DM'in altında ve evli olmayanlar açısından da yaklaşık 9700 DM'in altında ödenen primlerden de bağımsızdır. 65 yaşın altı için en az gösterge, yaklaşık 10000 DM veya yıllık 8500 DM olmaktadır. Prim hukuku bakımından aranan koşullar gerçekleşmiş ve fakat aylık hesaplanması bu asgari göstergeleri vermemişse, *Seguridad Social* tarafından denkleştirme amacıyla ödenen ve fakat vergi kaynaklarıyla finanse edilen tamamlayıcı bir zam (*complemento por mí nimo*) talep edilebilmektedir. Bunun koşulu ise, diğer gelirlerin yıllık olarak yaklaşık 10000 DM'dan fazla tutmamasıdır.

Edimler Temmuz ve Aralık'da yapılan bir aylık maaş yüksekliğindeki özel ödemelerle birlikte, aylık bazda 14 kez ödenmektedir. Çoğu kez doğru bir artırım seviyesi dikkate alınmayan aylıklar, her yılın başında tüketici fiyat endeksinin artışına uygun şekilde yükseltilmektedir. Yaşlılık aylığı tahsisi için talepte bulunmak, diğer aylıklarla da olabildiğince az bağdaşan (başka sistemden alınan yaşlılık aylığı ve mirasçılık dolayısıyla ödenen edimler dışında) "ücret karşılığı çalışmakta olma" durumuyla uyuşmamaktadır. Edimler, 17000 DM'lik tutarı aştığı ölçüde vergiye tabi olmaktadır. Özel yaşa bağlı muafiyet tutarları, vergi yükünü, zaten nisbeten düşük durumdaki vergi tarifesi vasıtasıyla bir kez daha azaltmaktadır.

“*Pacto de Toledo*” dan çıkarılan sonuç çerçevesinde, 1997 yılında kabul edilen “Birleştirme Yasası”²¹, daha kısa prim süreleri halinde, edim seviyelerinde hissedilir bir azalmayı sağlayacak Yaşlılık Aylığı Reformunu içermektedir. O halde, son 15 yılda (daha öncesinde son 8 yıl) iki prim ödeme yılı olması kaydıyla, ücretli işini bırakan kişileri (örneğin kadınlar) daha iyi konuma sokacak bir yaşlılık aylığının verilmesi, olumlu görülebilir. Standart yaşlılık aylığı için 65 yaş, erkekler ve kadınlar açısından geçerliliğini sürdürmektedir. Aylıkların yüksekliğine, yeni yasa uyarınca, eskisinden daha fazla önem verilmektedir. Yeni aylık formülü, şu şekilde ifade edilmektedir :

$$Br = \frac{\sum_{i=1}^{24} B_i + \sum_{i=25}^{180} B_i}{210} \cdot \frac{125}{i}$$

Bundan böyle, son 180 ay boyunca elde edilen kazançlar dikkate alınmaktadır. bu amaçla, nominal değere kadar olan son 24 ay ve kalan diğer 156 ay genel tüketici fiyat endeksine uygun şekilde revalüe edilmektedir. Primlerdeki eksiklikler, eski yasada olduğu gibi, 10.kademenin (18 yaş üzerindeki işçilerin) en az prim tahakkuk tabanıyla giderilmektedir. Edim tahakkuk tabanına uygulanabilen yüzde oranları da değiştirilmiştir. Artık, 15 yıllık bir prim ödeme süresi boyunca sadece (%66 yerine) %50 ödeme yapılmaktadır. 24 prim ödeme yılına kadar prim oranı her sene için %3; 25 prim yılından itibaren de %2 artmaktadır ki, bu şekilde edim tahakkuk tabanının %100’ü ödenmiş olmaktadır. 180/210’luk orantı, 96/112 orantısına karşılık geldiğinden, uzun yıllardır sigortalı olanlar için nakit gelir artışı yönünden hiçbir değişiklik olmamaktadır. Ancak, yaklaşık %15’lik bir işsizler oranı

²¹ Bakınız : dipnot 6 ve ayrıca bkz. : António Martín Valverde, “El régimen jurídico de la pensión de jubilación en la Ley de consolidación y racionalización del sistema de la Seguridad Social” , Revista del Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales 1997, 4, s.43-60.

karşısında, bu durum çok az işçi için geçerli olmaktadır. Artık, 1.1.1967'de bir sigorta ilişkisinin kurulması şartıyla 60 yaşından itibaren %8'lik bir düşüşle birlikte, imtiyazlı bir aylık elde etme imkanı bulunmaktadır. En azından 40 prim ödeme yılı belgelenirse ve işçi hizmet akdini kendi isteğiyle sona erdirirse, eksiltme çarpanı her yıl için %7'ye inmektedir.

Yasanın yürürlüğe girdiği tarihte (16 Temmuz 1997), yaşlılık aylığı talep etme koşullarının yerine getirmiş ve fakat henüz bu yönde talepte bulunmamış durumdaki çalışanlar, eski veya yeni yasa arasında seçim yapabilmektedir. 1997 yılında zorunlu iki prim yılının son on yıl içinde bulunması gerektiği yönündeki bir geçiş düzenlemesi, uygulama alanı bulmuştur. Emekliliğe geçen diğer çalışanlar için de, 1.1.1998'den itibaren bir basamaklandırma düzenlemesi geçerli olmaktadır. Yıllık olarak, payda bulunan aylara ilişkin sayı 12, paydadaki 14 olarak yükselmektedir ve yeni aylık formülü 1.1.2002'ye değin yürürlüktedir.

1996'da ortalama olarak yaklaşık 970 DM'lık 3.350.300 yaşlılık aylığı ödenmiştir : Yeni düzenlemeler açısından ortalama aylıklar yaklaşık 1150 DM'da bulunmaktadır.

b)Prime Tabi Olmayan Edimler

1991'de tesis edilen "prime tabi olmayan edimler", genel sistemin başlattığı ve sosyal yardım edimi sayılmayan aylıklar olarak bilinmektedir. Bunlar daha ziyade, eskiden takdir edilmiş yaşlılık edimlerinin yerini tutmak durumundadır.

Edim talep koşulu, 65. yaşa ulaşılması ve İspanya'da, 16 yaş ile edimin dayandığı vakıa arasında geçen en az 10 yıllık bir yasal ikametgahın bulunmasıdır. Başvurudan önce birbirini doğrudan izleyen iki yılın da mevcut olması; ayrıca, aile bireylerinin yeterli bir gelirin bulunmaması da gerekmektedir. Gelir sınırları yıllık olarak bütçe kanunuyla belirlenmektedir ve kişi başına yıllık olarak takriben 6500 DM'dır.

Aylık almakta olanla birlikte yaşayan aile bireylerinden (*unidad familiar*) her biri için gelir sınırı, kişi başına her defasında %70; birinci dereceden usul ve fûruu için de 2.5 katı artmaktadır. Bu daha yüksek gelir sınırlarıyla, kuşakların bir arada yaşaması desteklenmekte ve aynı zamanda yaşlı kişilerin sadece gelir sınırlarını aşmaktan dolayı işyerinden uzaklaştırılmaları engellenmiş olmaktadır.

Edim yüksekliği, takriben yıllık 6500 DM'lık (yasal asgari ücretin yaklaşık %55'i) gelir sınırlarına karşılık gelmektedir. Prime tabi aylıklarda olduğu gibi, 14 kez aylık edimde bulunmaktadır. Aylık sahibinin 65 yaşın altında ve bakmakla yükümlü olduğu bir eşi mevcutsa, ek bir meblağ ödenmektedir. Eşlerin her ikisi de aylık bağlanma hakkına sahipse, aylık tutar iki kez ödenmeyip; aksine, eşlerin herbirinin ½'si üzerinde bizzat talep hakkının bulunduğu temel edimin %170'i topluca ödenmektedir. Prime tabi olmayan edimleri talep yetkisi, ulusal, daha doğrusu bölgesel sağlık hizmetlerinden (örneğin, ilaçlar için ek ödeme yapma yükümlülüğünden muaf olmak) tam yararlanma açısından eşit oranda hak sağlamaktadır. Edimler, bu husustaki yetki Özerk Topluluklara aktarılmadığı ölçüde, *IMSERSO* tarafından belirlenmekte ve ifa edilmektedir. Edimler, ölüm; ikametgahın İspanya dışına geçmesi ve gelir sınırlarının aşılması hallerinde, son bulmaktadır.

2. Maluliyet Sigortası²²

a) Prime Tabi Edimler

Prime tabi edimleri talep etme hakkının koşulu, bir sigorta ilişkisinin halen veya geçmişte mevcut olmasıdır. Fakat, hukuki vakıalar birbiriyle eşdeğer görülmekte (örneğin, iradesi dışında işsiz kalmak; askerlik hizmeti); böylelikle, daha önemsiz asgari prim süreleri gerekli olmaktadır. 15 Temmuz 1997 tarihli reformdan itibaren, yasa artık maluliyetten (*invalides*) değil;

²² Ayrıntı için bkz. : Hans-Joachim Reinhard, Die soziale Sicherung für den Fall der Invalidität in Spanien (*Reinhard/kruse/von Maydell*, Invaliditätssicherung im Rechtsvergleich- Baden-Baden 1998, s.495-551 İçerisinde).

aksine, işgöremezlikten (*incapacidad*) söz etmektedir. Dört basamak içinde sınıflandırma ve edimler açısından, reform ile hiçbir değişiklik yapılmamıştır. Ancak, daha öncesinde maluliyetin tespiti tıp servisleri aracılığıyla yapılan değerlendirmeye göre gerçekleşmekteyken; bundan böyle, işgöremezlik, bir hastalık listesi yardımıyla değerlendirilmektedir. Böylece, önemli bir yasal güvence sağlanmaktadır.

Sürekli işgöremezliğin belirlenmesinin dayanağı, artık bir önem taşımamaktadır. İşte bu sebeple, olağan hastalık ve kaza ile meslek hastalığı ve işkazası arasında, sınıflandırma bakımından bir ayırım yapılmamaktadır. Pek tabii, meslekten kaynaklanan zararlar açısından gerekli en az prim süreleri önemsiz bir seviyededir ve edim hesaplaması da daha uygun bir şekilde düzenlenmiştir. Sürekli işgöremezlik (*incapacidad permanente*), işgöremezlikteki azalma yüzdelerine bağlı olarak dört derece içinde belirlenebilir :

aa) Sürekli kısmi işgöremezlik

İlgili kimse, %33'den daha az miktarda bir gelir kaybına uğramakta; fakat, asli görevlerini halen yerine getirebilmektedir. Hastalık parasının 24 aylık tutarı yüksekliğinde, tek defaya mahsus bir ödemede bulunmaktadır.

bb) Sürekli tam işgöremezlik

İlgili kimse, mesleğine ilişkin asli görevlerini artık yerine getirememektedir; ancak, bir başka ücretli işle iştigal de edebilmektedir. Tahakkuk tabanının %55'i yüksekliğinde bir aylık, yaşam boyunca elde edilmektedir. Tahakkuk tabanı, yaşlılık aylığındakine benzer şekilde belirlenmektedir : Mesleğe bağlı zararlar açısından son yılın gelirleri gözönünde tutulacaktır. Aylık, istisnaen, yüksekliği yaşa göre düzenlenen bir tazminata da dönüştürülebilmektedir. Yıllık takriben 40 000 DM yüksekliğinde bir tutar söz konusu ise de, asgari bir aylık mevcut değildir. Ek bir aylık alınması ise, şarta bağlı olmadan, imkan dahilindedir. İlgili kimse, 55 yaşına ulaştığında, edim

%20 artmaktadır ki, bunun koşulu, uygun bir ücretli çalışmanın sağlanmamış olmasıdır.

cc) Sürekli mutlak işgöremezlik

İlgili kimse,artık esas itibariyle hiçbir çalışmada bulunamamakta ve yukarıda bb’de değinilen tahakkuk tabanının %100’ü yüksekliğinde bir aylık, yaşam süresince alınmaktadır. Asgari aylık düzenlemesi, yaşlılık aylığındaki gibi ayarlanmıştır. İşgöremezlik derecesinin iyileştirilmesini engellemediği sürece, ücret karşılığı bir çalışmada bulunulmasına müsaade edilmektedir.

dd) En ağır maluliyet (Invalidez Gran)

İlgili kimse, günlük hayata ilişkin başlıca işleri (giyinmek, hareket etmek, yemek yemek, yıkanmak ve benzeri) yapmak için üçüncü bir şahsa muhtaçtır. Ancak, mutlaka işgöremez durumda olması da gerekmemektedir. “cc”ye göre bulunan aylık, %50 yükselmektedir. Bu zam, bakımı üstlenen kişinin ücreti yerine geçmektedir ve karşılıksız yardım olarak, bir mekanizma içinde *Seguridad Social* tarafından karşılanmaktadır.

Asgari aylık, bakıma muhtaç bir eş söz konusu ise, yaklaşık 16500 DM; evli olmayanlar için de, yaklaşık 13500 DM’dir.

ee) Süreklilik taşıyan ve fakat maluliyet yaratmayan zararlar

İlgili kimse, işkazası veya meslek hastalığı yüzünden sürekli ve fakat çalışmasını engellemeyen bir zarara uğrarsa, yüksekliği bir cetvele göre belirlenen götürü bir meblağ almaktadır.

ff) Güvenlik veya sağlık kurallarına uyulmamasından dolayı, edimlerin yükseltilmesi

İşkazası veya meslek hastalığı, işverenin güvenlik ya da sağlık kurallarına aykırı hareket etmesinden kaynaklanmışsa, parasal edim %30–50 arasında yükseltilebilmektedir. *Seguridad Social* tarafından ifade edilen bu yükseltme bakımından, işveren, kişisel olarak ve kendini sigortalama imkanı olmaksızın sorumlu durumdadır. Bu husustaki bir sigorta sözleşmesi geçersiz sayılmaktadır.

b) Prime tabi olmayan edimler

Prime tabi olmayan maluliyet edimleri, en az 16 yaşında ve 65 yaşından daha genç olup; iki tam yılı talep tarihinden önce mevcut olmak kaydıyla, asgari 5 yıl İspanya'da ikamet eden kimselere ödenmektedir. Maluliyet derecesi en azından %65 olmak zorundadır ve bu husus bir doktor vasıtasıyla tespit edilmektedir. Edimin düzenlenmesi açısından (gelir sınırları, aile bağı, yükseklik), prime tabi olmayan yaşlılık aylıklarına (yukarıda 1-b) atıfta bulunmak mümkündür.

3. İşkazası ve Meslek Hastalığında Güvence

İşkazası ve meslek hastalığı açısından, özellikle çeşitli derecelerde sınıflandırılmasında, kural olarak maluliyete ilişkin hükümler aynen geçerli olmaktadır. Gene de, hafifletilmiş talep koşulları ve daha iyi nitelikteki edimlerden ötürü, ortada bir işkazasının mı yoksa meslek hastalığının mı bulunduğu tespit edilmesi gerekmektedir. İşyerinde ve iş saatleri içerisinde bir kaza meydana gelirse, ortada aksinin ispatı mümkün bir işkazasının mevcut olduğu varsayılmaktadır. Kazaya uğrayanda tam işgöremezlik veya en ağır maluliyet derecesi tespit edilmişse, onun ölümü halinde–aksi kanıtlanamaz şekilde–, söz konusu ölümün, işkazasından kaynaklandığı kabul edilmektedir. Yolda uğranılan kaza (*accidente in itinere*) işkazası sayılmaktadır. Ancak, mücbir sebep veya işçinin ağır ihmali halindeki kazalar, işkazası olarak kabul edilmemektedir. Buna karşın, işçinin mesleki özen yükümlülüklerini ihmal ile yerine getirmemesi, kazanın işkazası sayılmasını engellememektedir.

Meslek hastalığının belirli bir madde veya süreç dolayısıyla ortaya çıkmış olması gerekmektedir. Ayrıca, meslek hastalıkları listesinde düzenlenmiş olması da zorunludur. Meslek hastalığının belirlenmesinde, ilgili kişinin standart gelirinin %75'ini oluşturan bir edim elde ettiği, maksimum 6 aylık bir tıbbi gözetim süresi öngörülmektedir. *INSS*, bu süreyi 6 ay daha uzatabilmektedir. Durumunda bir kötüye gitme riski doğarsa, ilgili kimse, işletme içinde çalışma yerinin değiştirilmesini talep edebilmektedir. Kişinin

başka bir çalışma yerine nakledilmesi mümkün değilse, hizmet ilişkisi feshedilebilmektedir. İşletmeci, 12 ay boyunca tam ücret ödemeyi sürdürmek zorundadır. Her halükarda, ilgili kimsede sürekli tam işgöremezlik tespit edilmediği sürece, 18 aya değin bir işsizlik parası talep hakkı doğmaktadır.

İşkazası ve meslek hastalığında edimin hesaplanması, olağan hastalık veya kazadan kaynaklanan işgöremezliktekinenazar, açıkça daha elverişlilik göstermektedir. Belirtilen hallerde, yalnızca nispeten düşük "azami prim ölçüm sınırları"na kadar olan gelirler sözkonusu iken, diğerlerinde son yılın fiilen elde edilen gelirleri esas alınmaktadır.

İşkazası ve meslek hastalığı risklerinin işveren aracılığıyla güvence altına alınması, Seguridad Social tarafından da üstlenilebilmektedir.. Bununla birlikte, işverenler kendi işveren sandıklarını (*mutual patronal*) kurmak için de bir araya gelebilmektedir. Sandığın kurulma şartı, asgari 30 000 çalışana sahip ve en azından 20 000 000 DM'lık prim ödemesi olduğunu belgeleyen 50 işverenin bulunmasıdır. Primler her defasında işverenlerin kendilerince karşılanmaktadır ve edimlerde olduğu gibi, *Seguridad Social*' inkilerle özdeştir.

Bir işkazası veya meslek hastalığının mevcut olup olmadığının tespiti, daima, gerektiğinde sunulan edimleri *Mutual Patronal*'a yükleyen *INSS* aracılığıyla gerçekleşmektedir. *INSS* aynı zamanda, iş güvenliği ve işçi sağlığına yönelik hükümlere aykırılık olup olmadığını ve böylece, %30-50 oranında gerçekleşebilecek bir edim artışının işverene yüklenip yüklenmeyeceğini karara bağlamaktadır.

Sigortalı işkazası yüzünden ölürse, onun eşi 6 aylık tutarda; yetim kalanları 1 aylık tutarda ve bakılmakla yükümlü olunan ana-babası da gerektiğinde 9-12 aylık tutarında bir götürü meblağı, mirasçısı sıfatıyla alacakları edimlerin yanısıra elde etmektedirler. İşkazasından ölen kimse, arkasında hiçbir aile bireyini bırakmamışsa, *Mutual Patronal*, önceden ödenen ücretin %30'u yüksekliğinde ve 25 yıl süren bir aylığa karşılık gelen bir sermaye tutarını, Sosyal Sigortaya ödemek zorundadır.

4. Ölüm Sigortası

Usul tekniği açısından vurgulanmalıdır ki, 1 Şubat 1996'dan itibaren, *INSS*, yasal açıdan bilgi_işlem prosedürünü –ölenin yaşlılık aylığı almakta olması kaydıyla– ölenin yakınlarına sağlanacak edimlere yönelik olarak gerçekleşecek talepler açısından, herhangi bir gecikme olmaksızın karar verilebilecek tarzda planlamakla yükümlü bulunmaktadır. Böyle olunca da, koşullar gitgide, ölen halen bir sigorta ilişkisi veya benzeri bir statü (örneğin işsizlik) içinde bulunduğu takdirde, sunulacak edimin bilgisayar terminalleri aracılığıyla çarçabuk tespit edilebileceğini göstermektedir.

a) Dul eş aylığı

Ölen kimse, son 5 yıl içinde en azından 500 prim gününü doldurmuş ve evlilik bağı, esas itibariyle ölüm anında mevcut olmalıdır. Buna rağmen, 1981 tarihli ve Medeni Hukuk kaynaklı Boşanma Yasası, geçiş hükmüyle, boşanmış eşe de aynı yükseklikte bir ölüm aylığı ödenmesi imkanını tanımaktadır. Mahkeme, eşlerin ortak yaşantısının yasal olarak ayrılmasına yönelik bir adli karar sözkonusuysa, birlikte yaşama unsurunu nazara almamaktadır. Ölen erkek eş, yeniden evlilikler yapmak suretiyle geride birden çok dul eş bırakmışsa, eşlerin tümü de, ölenle geçen birlikte yaşam sürelerine uygun olarak payları oranında aylık talep etme hakkına sahiptir. Almanya'daki gibi, İspanyol Anayasa Mahkemesi de, dul eş aylığına ilişkin hükümleri eşitlik ilkesine aykırı gördüğünden, artık dul erkek eşler de aynı şekilde eşit oranda bir aylık talep etme hakkına sahiptir. Bununla birlikte, Almanya'dakinden farklı olarak, dul aylığı talebinde, gelirleri hesaba katma söz konusu olmamaktadır. Dul eşin yaşı veya işgörebilirliği, aylık talep hakkı açısından önem taşımamaktadır. Çocukları birlikte yetiştirip yetiştirmedikleri de, aynı derecede önemsizdir.

Dul eşe, yaşamı süresince, tahakkuk tabanının %45'i yüksekliğinde bir aylık ödenmektedir. Aylık, aktif sigortalılarda, son yedi yılın en uygun 24 ayından oluşan prim tahakkuk tabanının takriben %85'idir. Ölen kimse daha

önce bir aylık almakta idiyse, aynı tahakkuk tabanı, merhuma verilen edimin hesaplanmasında uygulandığı şekilde, dikkate alınacaktır. Eş, merhumun prime tabi kazancının maksimum tarzda, yaklaşık %38.25'ini almak durumundadır. Edim, bu hesaplama sonunda asgari tutara (65 yaş üzeri için takriben 11500 DM; 60-64 yaş arasında veya bakmakla yükümlü bulunduğu çocukları olan hak sahipleri için takriben 8500 DM; 60 yaşın altındakiler için de 6500 DM.) ulaşmazsa; yıllık 10000 DM'lık gelir sınırı aşılmadığı ölçüde, edim vergi gelirleri vasıtasıyla yükseltilmektedir (*complemento por mí nimo*). Evde yaşamını sürdüren bakıma muhtaç her bir çocuk için gelir sınırı, orantılı şekilde artmaktadır. Edim, ücret karşılığında yapılan bir iş ile ve kendisinin hakettiği bir yaşlılık/maluliyet aylığı ile de bağdaşmaktadır. Yeniden evlenme halinde veya rahip/rahibe olmak amacıyla manastıra katılma (eskiden katolik İspanya'da pek sıradışı olmayan bir karar) halinde, edim sona ermektedir. Talep sahibi 60 yaşını doldurmamışsa, 24 ay tutarında ve aylıkların yerine geçecek bir tazminat isteyebilmektedir. Evlilik dışı yaşam birlikteliği, edim hakkından yoksun kalınmasına neden olmamaktadır.

b) Yetim aylığı

Ölenle birlikte yaşayan evlilik içi çocuklar, manevi çocuklar (evlatlıklar) ve ayrıca evlilik dışı doğan çocuklar, yetim aylığını talep edebilmektedir. Talep sahipleri 18 yaşından daha genç veya ücret karşılığı bir işgörebilme yeteneğinden yoksun durumda olmak zorundadır. Dul erkek/kadın aylığındaki gibi, ölenin son 5 yıl içerisinde 500 günlük bir asgari prim süresinin bulunması gerekmektedir. Edimin yüksekliği, yukarıda değinilen tahakkuk tabanının %20'sine karşılık gelmektedir. Edim, ölen arkasında hiçbir eş bırakmamışsa, %45 artmaktadır. Hem annesi ve hem de babası ölmüş durumdaki yetimler açısından, yetim aylıklarına yönelik edim talepleri, bir arada bulunabilmektedir. Keza, ücret karşılığı çalışmadan doğan bir gelir, kamu hizmeti nedeniyle elde edilmediği ölçüde, edim ile bir arada olabilmektedir. Edim, bir işgöremezlik de mevcut olmadığı takdirde, 18 yaşına

ulaşıldığında ve ayrıca evlenme veya manastıra katılma halinde son bulmaktadır.

Asgari yetim aylığı, yıllık takriben 2850 DM.dır. Hem annesi ve hem de babası ölen yetimler için ise, yıllık olarak yaklaşık 6500 DM'dır. İşsiz durumdaki yetimler, 1997 tarihli reform uyarınca, 21 yaşına değin; hem anne ve hem de babası olmayan yetimler de, 23 yaşına kadar dahi edim elde edebilmektedir.

c) Diğer aile üyelerine ödenen aylıklar

Tüm modernizasyonlara karşın, İspanya'da aile birliği, halen eskisi gibi çok güçlüdür. Herşeyden önce, ebeveynlerin ve bekar kardeşlerin geçimi, tek bir kazanç gelirin e sahip kimsece karşılanmaktadır. Sosyal Hukuk, aile üyelerine sunulacak edimler öngörmek suretiyle, bu durumu dikkate almaktadır. Edim talebine yetkili kimseler, ölenle birlikte yaşayan kız/erkek kardeşler; kız/erkek torunlar; çocuklar; büyükanne ve büyükbaba olabilmektedir. Asgari edim, takriben 2850 DM tutarındadır ve yaşa göre yaklaşık 7300 DM'a kadar çıkabilmektedir. Bahsedilen edimler, 12 aylık edime kadar olmak üzere, geçici edim şeklinde de tahsis edilebilmektedir.

d) Ölüm yardımı (parası)

Ölenle birlikte yaşayan ve hayattaki eşler; çocuklar veya akrabalar (bu derecelendirme sırası içerisinde), tek defaya mahsus olmak üzere, 5000 Peseta'lık (takriben 60 DM) bir edim talep hakkına sahiptir. Bu artık daha çok sembolik bir nitelik taşıyan tutar, 1967 yılından beri miktarının yükseltilmemiş olması ve enflasyonun yolaçtığı yaklaşık %80'lik değer kaybıyla izah edilebilir.

5. Bakmakla Yükümlü Olunan Çocuklara Yönelik Edimler

Bakmakla yükümlü olunan çocuklara yönelik edimler, sosyal güvenlik sistemine henüz 1991 yılında dahil edilmiştir. Anayasa Hukuku kaynaklı sebeplerden ötürü, edimlerin tesisinde, biçimsel olarak "primlerle finanse edilen edimler" ve "primlerle finanse edilmeyen edimler" ayrımı yapılmış durumdadır. Bunların ilki açısından, tüm sigortalı çalışanlar ve aylık almakta

olanlar; ikincisi açısından da İspanya’da yasal olarak ikamet eden diğer kimseler talep hakkına sahiptir. Diğer koşullar ve ayrıca edimler, her ikisinde de, nitelik olarak aynıdır. 1997 tarihli Reform Yasası uyarınca, değinilen her iki edim de artık vergi gelirleriyle finanse edilmektedir.

Edimin yüksekliği ve süresi, çocuğun bedensel veya zihinsel engelli olup olmamasına bağlıdır. Çocuk 18 yaşından küçükse, yıllık olarak takriben 420 DM; %33 ve daha fazla bir engellilik durumu varsa, yıllık olarak takriben 840 DM ödenmektedir. Bedensel veya zihinsel engelli olmayan çocuklar açısından edimler, 18 yaşa ulaşılmasıyla birlikte ve bir süre uzatımı imkanı bulunmaksızın (eğitim, askerlik hizmeti vb. hallerde de) sona ermektedir. % 65 veya daha fazla bir bedensel veya zihinsel engeli olan çocuklar için yıllık takriben 5050 DM ödenmektedir. Eğer %75 veya daha fazla bir bedensel veya zihinsel engel mevcutsa ve çocuk anatomik ya da fonksiyonel bir zarar yüzünden günlük yaşamını sürdürmek için bir başkasının yardımına ihtiyaç duymaktaysa, edim tutarı yıllık olarak takriben 7570 DM’a yükselmektedir. Bedensel veya zihinsel bir engeli bulunmayan çocuklar açısından edimler, gelir durumuna bağlı olmaktadır : Ailenin geliri takriben 13 500 DM’dan daha yüksek olmamalıdır. İkinci çocuktan itibaren, gelir sınırı her defasında %15 artmaktadır.

Gelir sınırının, yıllık olarak, en azından primle ilişkili aylıkların yükseltildiği tutara çıkarılması gerekmektedir. Bununla birlikte, gelir sınırı aşılsa, edim tamamen ortadan kalkmamakta; aksine, gelirden ve imkan dahilindeki edim miktarından oluşan tutara değin azaltılmaktadır²³. Yıllık tutar, çocuk başına 50 DM’ın altında ise, tahsisat yapılmamaktadır. Yargısal karar sonucu ayrılık veya boşanma hallerinde, çocuklar bakımına verilen eş, geliri mevcut sınırları aşmadığı takdirde, edim talep etme hakkına sahiptir.

²³ Örnek: 18 000 DM’lık gelir ve 3 çocuk ... Gelir sınırı 13 500 DM+4050 DM (2. ve 3. çocuk başına %15) = 17550 DM+1260 DM (3X420 DM) = 18 810 DM (fili gelir sınırı). 18810 DM – 18 000 DM (indirilmiş çocuk parası)= Çocuk başına 270 DM.

Bedensel veya zihinsel engelli çocuklara ilişkin edimler, gelirden bağımsız olarak ifa edilmektedir.

Bir eğitim parasının ödenmesi ise, söz konusu olmamaktadır. Çocukları eğitmesinden dolayı bir ücretli çalışmayla iştigal edemeyen kimsenin prim ödeme süresinin bir yılı, primi ödenmiş gibi sayılmaktadır.

6. Hastalık Halindeki Güvence (*incapacidad temporal*)

Ulusal Sağlık Servisi'nce yerine getirilen tıbbi tedaviye ilişkin talep hakkının yanı sıra (karşılaştırmamız : aşağıda II), gelir kaybının karşılanmasına yönelik bir parasal edim de sağlanmaktadır. Olağan hastalık veya işkazasından sayılmayan kaza hallerinde, son beş yıl içinde geçen 180 günlük bir prim ödeme süresi aranmakta; iş kazası veya meslek hastalığı hallerinde ise, herhangi bir asgari prim ödeme süresi aranmamaktadır. Olağan hastalık veya işkazasından sayılmayan kaza hallerinde, ücret ödenmesinin sürdürülmesine yönelik talep hakkı, 16. hastalık gününden itibaren doğmaktadır. Esasen, işveren de, kendi yükümlülüğündeki tutarı 4. günden 15. güne kadar ödemek zorundadır. Bu durum karşısında, işçi toplu sözleşmede (*convenio*) karşıt bir hüküm öngörülmedikçe, 3 günlük bekleme süresine katlanmak zorundadır. İş kazası veya meslek hastalığı hallerinde ise, işveren, noksan kalan birinci günden itibaren edimini yerine getirmek durumundadır.

Edim talebi bakımından, bir tıbbi tedavi ihtiyacının doğması veya çalışmanın icra edilmesinin mümkün bulunmaması gerekmektedir. İyileşme umudu olmamasından ötürü bir tıbbi tedavi tavsiyeye değer görülmemişse, ilgili kimse, malul olarak kabul edilmek zorundadır. Aynı durum, iyileşme olasılığı görülmesi halinde, gerektiğinde 6 ay daha uzatılabilen 12 aylık bir süreden sonra da geçerli olmaktadır; en geç 18 ay sonra, işçi, zorunlu olarak malul sayılacaktır. İşçi işyerine geri dönmüşse ve 6 aydan fazla çalışmışsa veya başka

bir hastalığı söz konusu ise, süre yeniden işlemeye başlamaktadır. 6 ay içerisinde aynı hastalık tekrar nüksedirse, tüm süreler toplanmaktadır.

Seguridad Social'in muayeneyi yürüten doktoru, işçinin 5 gün içinde kendi işverenine vermesi gereken bir hastalık raporu düzenlemekle yükümlüdür. Hastalığın 4. gününden sonra, doktor, hastalığın sürdüğünü de onaylamak zorundadır. Geçen her bir hastalık haftasından sonra da, hastalığın devam ettiğinin onaylanması gerekmektedir. Maluliyete ilişkin belirtiler mevcutsa, tedaviyi yapan doktor, İşgöremezlik Değerlendirme Kurulu'na (*Equipo de Valoración de Incapacidades*) muayene sonucunu gösteren bir yazı göndermek zorundadır.

Parasal edimin yüksekliği, hastalık sebebiyle doktor tarafından verilen istirahat süresi ve sebebine bağlıdır. Olağan hastalık ve işkazasından sayılmayan kaza hallerinde, işçi, 4. günden 20. güne değin, tahakkuk tabanının %60'ını elde etmektedir. Tahakkuk tabanı, önceki ay içinde ödenen ücrettir. İşkazası veya meslek hastalığında ise, işveren, eksik olan birinci günden itibaren, tahakkuk tabanının %75'ini ödemek zorundadır. Tahakkuk tabanına, önceki 12 ayda ödenen fazla mesailer de dahil edilmektedir. Toplu sözleşmelerde, çoğu kez, ücretin %100'üne kadar ulaşacak şekilde bir edim artışı da öngörülmektedir. Aynı şekilde, daha büyük işletmeler, isteğe bağlı işbirliği çerçevesinde (*colaboración voluntaria*), *Seguridad Social* ile birlikte ücretin sürdürülmesini ve/veya tıbbi edimleri kendi adlarına üstlenmeyi kararlaştırabilmektedir. Bu takdirde, değinilen işletmelerin zorunlu primlerine ilişkin olarak bir indirim hakkı tanınmaktadır.

7. İflas Parası

İşverenin kısmi veya tam iflası halinde, özel bir fon (*Fondo de Garantía Salarial-FOGASA*), işçilere ücretlerinin ödenmesinin devamını garanti etmektedir. Şüphesiz, bu koruma sınırsız olmayıp, aksine, "çifte asgari ücretin" (*Salario Mí nimo Interprofesional*) 120 katına karşılık gelen bir tutarla sınırlıdır. Aynı şekilde, işletmeye ilişkin belirli sınırlar (maksimum olarak,

takriben 19 500 DM) aşılmadıkça, tazminatların ödenmesi de öngörülmektedir. 25'den daha az işçi bulunan işletmelerde ise, sadece %40'ı (takriben 7800 DM) karşılanmaktadır.

II. *INSALUD*'un Sağlık Hizmetine İlişkin Edimleri

İspanya'da sağlık sistemi, geçmiş yıllar içerisinde, yapısal açıdan, önemli ölçüde yeniden düzenlenmiştir. Başlangıçta tıbbi tedavinin temin edilmesi, bir sigorta ilişkisinin doğmasına bağlanmış durumdaydı ve primlerle finanse edilmekteydi. Özellikle, Genel Sağlık Hizmeti Yasası'nın çıkarılmasından sonra, talep hakkının çevresi açıkça genişletilmiş ve esasen çoğu Özerk Toplulukta, Bölgesel Sağlık Servisi'ne dönüştürülen "Ulusal Sağlık Servisi"ne (*INSALUD*) ilişkin sistem ıslah edilmiştir²⁴. Bu arada, nüfusun %98'inden fazlası, resmi sağlık sisteminden edim talep hakkına sahip bulunmaktadır. Henüz yalnızca, bazı memur ve serbest meslek grupları sistemin dışında kalmıştır. Sağlık sisteminin finansmanının, gelecek yıllarda tamamen vergisel finansmana dönüştürülmesi gerekmektedir.

Tüm İspanya, yaklaşık 250 000'er kişilik sağlık hizmeti bölgesine ayrılmıştır. Bunlar bir dizi hastahane ve uzman doktorun yükümlülüğü altındadır. Çoğunluğu mahalle veya birçok köy çevresinde organize olmuş, yerel düzeyde sağlık hizmeti merkezleri bulunmaktadır. Bu sağlık hizmeti merkezlerinde, *INSALUD*'un, her vakıda kendilerine başvurulması gereken sağlık personeli çalışmaktadır. Her bir talep hakkı sahibi, ikametgahındaki sağlık hizmeti merkezinin, kendisi için yetkili kılınan ve (zorunlu haller ile seyahat haricinde) kendisine başvurulması gereken ilgili doktorunun kayıtlı olduğu bir kart almaktadır. Tamamıyla serbest tarzda bir doktor seçimi, söz

²⁴ İspanyol Sağlık Hizmeti'nin yapısına ve edimlerine ilişkin geniş bilgi için bkz.: Hans-Joachim *Reinhard*, Medizinische Leistungen in Spanien, Zeitschrift für ausländisches und internationales Arbeits- und Sozialrecht (ZIAS), 1998, (3) (basım aşamasında); Aynı yazar, Die Haftung im medizinischen Bereich in Spanien (Köhler von *Maydell*, Arzthaftung –"Patientenversicherung"- Versicherungsschutz im Gesundheitssektor, Baden-Baden 1997 içerisinde).

konusu olmamaktadır. Ancak, 1996'dan itibaren, yetkili sağlık hizmeti merkezinin diğer bir doktoruna ve ayrıca büyük şehirlerde başka bir sağlık hizmeti merkezinin bir doktoruna da (örneğin, işyerinin yakınında) müracaat edilebilmektedir. Şu şartla ki, söz konusu doktor, kendisi için caiz kılınan hasta sayısına henüz ulaşmamış durumda olmalıdır. Sağlık Servisi'nin mensubu olmayan özel doktorların faturalarının ödenmesi ise, sadece, bir kimsenin ölüm tehlikesinden kurtarılması söz konusu olduğunda gerçekleşmektedir. Nüfusun yaklaşık %10'u kendilerine başvuru alan özel doktorların edimlerini ödeyen ek bir özel sigortaya sahip durumdadır.

Sağlık hizmeti merkezlerinde, temel bakım (*atención primaria*) temin edilmektedir : kompleks durumlarda, uygun bir uzman doktora veya spesifik tedaviye (*atención especializada*) yönelik bir uygulama kurumuna havale olunmaktadır. Psikiyatrik tedaviler de, edim listesinin kapsamı içindedir. İstisnasız şekilde, tüm tedaviler ücretsizdir. *Seguridad Social* kurumlarında verilen ilaçlar için dahi, hiçbir ödeme yapılmamaktadır. Edim listesinde yer almayan ilaçların tamamı, kişinin bizzat kendisince ödenmektedir (örneğin, perhiz ilaçları; tıbbi sabunlar ve benzeri). Tıbbi açıdan önem taşıyan bir dizi ilacın (örneğin diyabete, tüberküloza, kansere karşı kullanılan) satış fiyatının %10'u –azami olarak, yaklaşık 7 DM– ödenmek zorundadır. Geri kalan diğer ilaçların –azami bir tutarla sınırlı olmaksızın– satış fiyatının %40'ının ödenmesi gerekmektedir. Yaşlılık, maluliyet veya ölüm aylığı alanlar; bedensel veya zihinsel engelliler; bir iş kazası veya meslek hastalığından zarar gören kişiler, ödeme yükümlülüğü taşımamaktadır. Tamamlayıcı edim (*prestaciones complementarias*) niteliğindeki araç ve protezler için ilave ödeme yapılmak zorundadır. Protez dış, standart bir edim olmamakla birlikte, kısmen harcaması karşılanmaktadır. Kürler ise, edim listesinde yer almamaktadır.

III. IMSERSO'nun Edimleri

Primle ilişkili olmayan aylıkların belirlenmesindeki katkılarının yanısıra, *IMSERSO*, göçmenlerin; bedensel veya zihinsel engellilerin; yaşlı

kimselerin ve ayrıca evsiz–barksızlar gibi toplumla tam bütünleşememiş küçük sosyal grupların (örneğin *Gitanos*) toplumsal entegrasyonu açısından yetkili durumdadır. Buna ek olarak, kurumlar teşvik edilmekte veya finansal açıdan desteklenmektedir. Programların sayısı çok çeşitlidir ve kısmen “Diğer Sosyal Amaçlar Fonu” (*para otros fines de interés social*) ile finanse edilmektedir. Birkaç yıldan beri, vergi yükümlüleri, gelir vergisi borçlarının %0,52’sini katolik kilisesine veya yukarıda anılan ve gelirlerinin yaklaşık %80’i Sosyal İşler Bakanlığı’na tahsis edilen fona göndermeyi tercih etme hususunda karar verebilmektedir. Sosyal Hizmet Yasası gereğince, *IMSERSO*²⁵ (veya benzer Özerk Topluluk kurumları) tarafından yardımlar da organize edilebilmektedir (örneğin, aile bireylerine yardım; zararlı maddelere bağımlılığı önleme; evsiz–barksızlara yardım ve benzeri). Yılda yaklaşık olarak 400000 kişinin katıldığı ve yılda takriben 90 milyon DM’ın harcandığı, yaşlılara yönelik indirimli geziler programı, Hukuk Devleti açısından daha büyük bir anlam taşımaktadır.

IV. INEM’in Edimleri

1. İş Piyasasının Entegrasyonu

İşsizlik, özellikle gençlerin işsizliği, kalan diğer Avrupa Topluluğu ülkelerindeki gibi, İspanya’da da hala ivedi bir sorundur. Senelerden beri oran, iki haneli alanda hareket etmektedir; ancak, şu aralar en yüksek nokta olan %22’den yaklaşık %15’e düşmüştür. Ulusal Çalışma Kurumu, *INEM*, esnekleştirilmiş İş Hukuku kaynaklı koruyucu hükümlere eşlik ederek, kişilerin iş piyasasıyla entegrasyonunu (*fomento de empleo*) sağlayacak çalışma programları; işverenler için yardım ve finansal teşvik; ayrıca, kamu idareleriyle daha sıkı bir işbirliğine yönelik uğraşlarda bulunmaktadır. *INEM* ayrıca, mesleki eğitim (*formació n profesional*) ile 25 yaş altındaki özel gençlere ve uzun süredir işsiz kalan kimselere mesleki bir ufuk açacak olan

²⁵ Görevlerine ek olarak karşılaştırmız: Hans-Joachim *Reinhard*, Spanien (Altenhilfe in Europa – Yayına hazırlayan : Aile, Yaşlılar, Kadınlar ve Gençler Bakanlığı – Stuttgart 1997 içerisinde).

“*Plan Nacional de Formació n e Inserció n Profesional (FIP)*”ın esaslarının yeniden düzenlenmesini organize etmektedir²⁶.

2. Parasal Edimler

Aylıklarda olduğu gibi, işsizlere yönelik parasal edimler açısından da, “primle bağlantılı edimler” ve “primle bağlantılı olmayan edimler” arasında ayrıma gidilmektedir. Edimler, vergiye tabidir. Bununla birlikte, yasal gelir gelir sınırlarından dolayı, sürekli şekilde , yalnızca düşük bir vergi oranı uygulanabilmektedir.

a) Primle bağlantılı edimler

Edimler; tam, kısmi ve geçici işsizlik halinde ödenmektedir. Kısmi bir işsizliğin mevcudiyeti için, çalışma süresinin ve ücretinin en azından takriben 1/3 oranında indirilmiş olması şarttır. Çalıştırılan kimse, işsizlik gerçekleştiği esnada bir sigorta ilişkisi veya aynı düzeydeki bir statü (örneğin, askerlik hizmeti) içinde bulunmalı ve işyerinden –bazı istisnalar dışında (örneğin, ikametgahı dışındaki bir çalışma yerinde görevlendirilme)– kendi isteğiyle ayrılmış olmamalıdır. Ayrıca, son 6 ay içinde en azından 360 gün prim ödenmiş bulunmalıdır. Edimin süresi, son 6 yılda biriktirilen prim ödeme yılı sayısına bağlıdır :

Edimin yüksekliği, kademelendirilmiş durumdadır. 180 güne değin, tahakkuk tabanının %70’i; sonrası için de sadece %60’ı ödenmektedir. Tahakkuk tabanı olarak, 6 yılın ortalama prime tabi gelirleri kullanılmaktadır. Edimin üst ve alt sınırı ise, yoktur.

²⁶ Alman sistemi karşısında bu çok önemli iyileştirme çalışmalarını karşılaştırdınız : Jens *Alber*, *Der deutsche Sozialstaat im Licht international vergleichender Daten*, Leviathan 1998, s.199-277. Ayrıca İspanya’ya ilişkin makaleler için bkz.: MIRE, *Comparing social welfare systems in Southern Europe*, Paris 1997 (içerisinde).

Son altı yıldaki çalışma süreleri (gün olarak)	Azami edim süresi (gün olarak)
360'dan 539'a dek	120
540'dan 719'a dek	180
720'den 899'a dek	240
900'den 1079'a dek	300
1080'den 1259'a dek	360
1260'dan 1439'a dek	420
1440'dan 1619'a dek	480
1620'den 1799'a dek	540
1800'den 1979'a dek	600
1980'den 2159'a dek	660
<u>2160'ın üzerinde</u>	<u>720</u>

Evli olmayan bir kişi için edim, yasal asgari ücretin (hemen hemen 700 DM) en az %75'idir. Bakıma muhtaç bir çocuğunu varlığı halinde, edim takriben 910 DM'a yükselmektedir. Azami edim tutarları, yaklaşık 1560 DM (bakıma muhtaç çocuk yoksa); 1780 DM (bakıma muhtaç bir çocuk varsa) ve 2020 DM (iki ya da daha fazla bakıma muhtaç çocuk varsa) olarak belirlenmiştir. Bazı koşullar altında, edimin kapitalleştirilmesi de mümkündür (bir işçi kooperatifine üyelik halinde).

b) Primle bağlantılı olmayan edimler

İşsiz olarak bildirilen kimseler, gelirleri yaklaşık 630 DM'ı aşmamak ve ailevi sorumluluk ya da 45 yahut 52 yaşından büyük olmak şeklindeki ek koşulları da yerine getirmek kaydıyla, bir destek edimi elde edebilmektedir. Eğer işsiz kimse kendi geliri olmaksızın aile bireylerinden birini bakmakla yükümlüyse, azami 24 ay süresince yaklaşık 625 DM ödenmektedir. İşsiz kimse, 45 yaşından büyükse, bu temel tutara ek nitelikte ve azami olarak, takriben 960 DM'a ulaşabilecek, aileyle ilişkili özel bir edim verilmektedir. İşçi 52 yaşından büyükse, temel tutarı, (ilk altı ay için aynı zamanda aile zammı) yaşlılık aylığına ulaşacak miktarda alabilmektedir. Bununla birlikte, aranan

koşul, onun çalışma hayatı süresince, en azından 6 prim yılını doldurduğunu kanıtlayabilmesidir.

D. Son Sözler

Geçen on yıllık iki dönem içerisinde, sosyal güvenlik sistemi açıkça mükemmelleştirilmiştir. Her ne kadar edim seviyesi –öncelikle yaşlılık aylığı açısından– Avrupa Topluluğu'nun kuzey kesimdeki ülkelerine oranla daha düşükse de, gene de İspanya, çoktandır iptidai bir sosyal yardım devleti değildir. Aksine, sosyal devlet yolunda uzun bir zamandır oldukça mesafe katedilmiştir ve Anayasa Hukuku kaynaklı hak taleplerinin büyük bir bölümü gerçekleştirilmiştir. Üstelik, edim seviyelerinin karşılaştırılması halinde, diğer çok sayıda edimin (örneğin, sağlık hizmeti alanında) –başka yerde ek bir ödemeye tabi iken– ücretsiz olduğu görülebilmektedir. Her ne kadar ekonomik durum önemli ölçüde düzelmişse de, şu anda sosyal güvenlik sisteminin daha geniş bir iyileştirilmesinin, finansman kaynakları bakımından başarısızlığa uğraması da olasıdır. Aileyle ilgili vergi ve servet denkleştirmesine ilişkin düzenlemeler ile herkese yönelik bir temel koruma açısından, halen bazı eksiklikler mevcuttur. Ancak, daha yeni yasa çalışmaları da (örneğin, Özerk Topluluklar alanında) göstermektedir ki, İspanya, gitgide, Avrupa Topluluğu üyesi Kuzey Avrupa ülkelerini takip etmektedir.